

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
ДИЗАЙНУ**

**Лекція № 3
Зайнятість населення і безробіття**

Київ 2017

План

- 1. Зайнятість населення в системі використання трудових ресурсів. Соціально-економічний характер зайнятості.
- 2. Види зайнятості.
- 3. Форми зайнятості.
- 4. Структура зайнятого населення.
- 5. Соціально-економічна сутність безробіття.
- 6. Види безробіття.
- 7. Рівень безробіття.

1. Зайнятість населення в системі використання трудових ресурсів. Соціально-економічний характер зайнятості.

Зайнятість відображає аспект виробничих відносин, пов'язаний із залученням працівника до конкретної праці на відповідному робочому місці, засвідчує забезпеченість працездатного населення робочими місцями. Процес зайнятості вивчають за допомогою певних категорій: працездатне, економічно активне та неактивне, зайняте та безробітне населення та ін.

Зайнятість – це діяльність громадян пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб, що не суперечить законодавству держави і приносить трудовий дохід.

Рис.1. Структура населення України.

Зайняті – це особи, які виконують роботу за винагороду за наймом або індивідуально, на умовах повного або неповного робочого часу, а також тимчасово відсутні на роботі (армія, декрет, ін.).

В Україні до категорії зайнятого населення відносяться: працюючі за наймом на підприємствах, у фірмах, організаціях всіх форм власності, у міжнародних та іноземних організаціях в Україні і за кордоном; громадяни, що самостійно забезпечують себе роботою: сімейний бізнес, малий бізнес, індивідуальна трудова діяльність, творча діяльність, фермери, члени кооперативів; громадяни, що проходять службу в збройних силах, органах державної безпеки, внутрішніх справ; громадяни, що проходять професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації з відривом від виробництва, які навчаються в денних середніх спеціальних і вищих навчальних закладах; зайняті вихованням дітей, доглядом за хворими, інвалідами, людьми похилого віку.

Зміст зайнятості має соціально-економічний характер:

Соціальний зміст зайнятості полягає у формуванні та розвитку особистості в процесі суспільно корисної праці.

Економічний зміст зайнятості виражається в можливості для працівника своєю працею забезпечити собі гідне існування та зробити вклад у розвиток суспільства.

2. Види зайнятості.

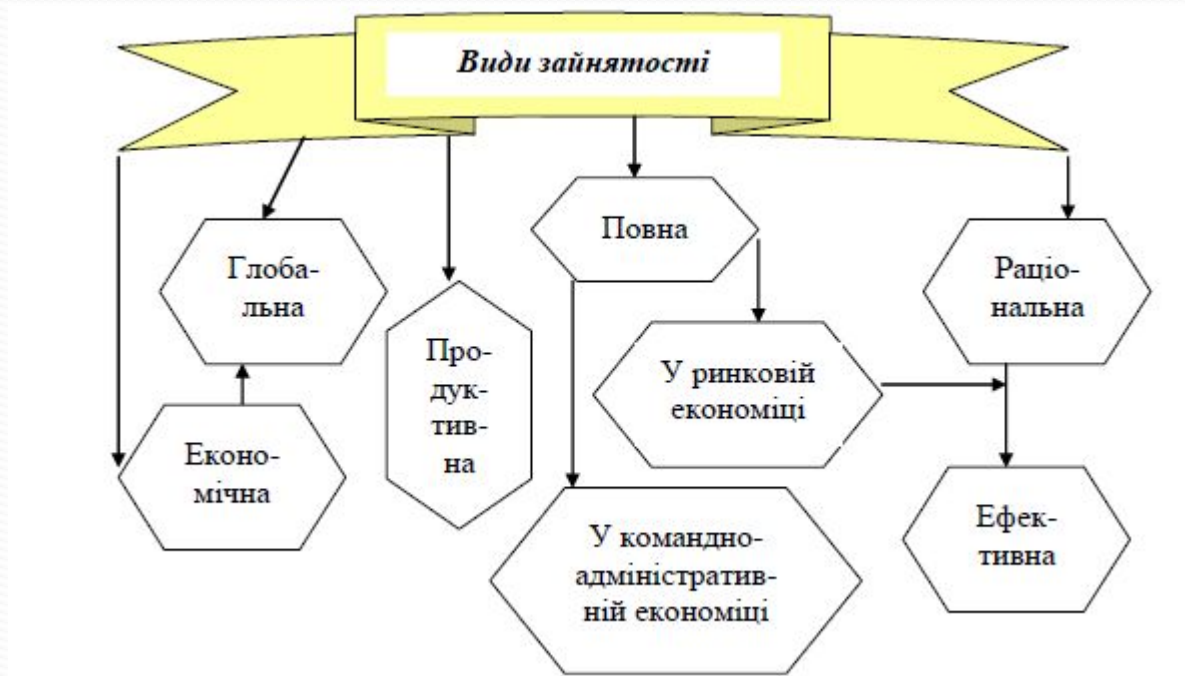

Рис.2. Види зайнятості.

Розрізняють такі основні види зайнятості, повну, раціональну, ефективну, продуктивну, глобальну та економічну. Виділяють також повну, неповну, часткову, первинну зайнятість та інші.

Повна зайнятість — це надання суспільством усьому працездатному населенню можливості займатися суспільне корисною працею, на основі якої відбувається індивідуальне (у межах сім'ї) і колективне (за участю підприємств, фірм, компаній, держави) перетворення робочої сили й задоволення всієї сукупності потреб.

Раціональна зайнятість урахує доцільність перерозподілу та використання трудових ресурсів. Вона не завжди буває ефективною, тому що здійснюється з метою поліпшення статево-вікової зайнятості, залучення до трудової діяльності працездатного населення окремих регіонів.

Ефективна зайнятість здійснюється відповідно до вимог інтенсивного типу перетворення та критеріїв економічної доцільності й соціальної результативності. Вона зорієнтована на скорочення обсягів ручної, непрестижної та важкої праці.

Продуктивна зайнятість — це така зайнятість населення, яка завдяки високопродуктивній праці створює необхідні для розвитку суспільства ресурси і дає кожному працівникові доход, не менший, ніж потрібно для відтворення його фізичних, інтелектуальних і професійних якостей, тобто, щонайменше, забезпечує просте відтворення робочої сили.

Глобальна зайнятість — це врахування всіх видів корисної діяльності як у суспільному виробництві, так і поза ним, тобто ведення домогосподарства, догляд за дітьми і хворими, тимчасова зайнятість громадян. До глобальної зайнятості можна віднести також нерегламентовану і тіньову зайнятість за умов корисності праці.

Економічна зайнятість – це участь людини у суспільно корисній діяльності з виробництва матеріальних благ і послуг, забезпеченість людей конкретними робочими місцями, отримання винагороди за свою працю.

3.Форми зайнятості.

Форма зайнятості – це організаційно-правовий спосіб та умови використання робочої сили

Рис.3. Форми зайнятості.

4. Структура зайнятого населення.

Структура зайнятості населення віддзеркалює структуру господарства і рівень соціально-економічного розвитку країни. Основною тенденцією в структурі зайнятості в світі є збільшення кількості зайнятих в обслуговуючих галузях за рахунок зменшення частки зайнятих у матеріальному виробництві. На зміну аграрній та індустріальній епох приходить постіндустріальна, яка характеризується постійним збільшенням ролі невиробничої сфери і перетворенням її в головну в світовій економіці.

У розвинутих країнах частка населення, зайнятого в індустріальних галузях господарства, коливається від 35 до 40%, а частка працюючих у сільському господарстві і суміжних галузях постійно зменшується (5-20%). В той же час кількість зайнятих у невиробничій сфері, особливо у торговельно-фінансовій, банківській та управлінській діяльності сягає 50%, а в країнах *великої сімки* – 70%.

У більшості країн, що розвиваються, в структурі зайнятості значно переважає питома вага сільського господарства, менше представлена сфера послуг, найменше – індустріальні галузі. Це пояснюється аграрним характером економік і низькою продуктивністю праці в сільському господарстві, що розвивається переважно екстенсивним шляхом; а також поширенням дрібної торгівлі.

В багатих країнах-нафтоекспортерах, заможних курортних острівних державах і *нових індустріальних країнах* структура зайнятості подібна до структури зайнятості у високорозвинутих країнах (до 70% працюючих зайнято в сфері послуг).

У постсоціалістичних країнах у промисловості зайнято до 40%, в сільському господарстві і суміжних галузях – до 20% працюючих. У невиробничій сфері зайнято близько 30%, але на відміну від розвинутих країн тут більшість працює у закладах освіти, охорони здоров'я, культури.

В той час, як банківська, торговельна та управлінська сфери знаходяться в стадії становлення. Таким чином, структуру зайнятості можна вважати одним із ключових показників рівня розвитку країни і використовувати при її характеристиці.

5. Соціально-економічна сутність безробіття.

Безробіття — незайнятість певної частини економічно-активного населення (трудових ресурсів) унаслідок об'єктивних причин (процесів), притаманних ринковій економіці, таких як циклічність розвитку економіки, протирічний характер НТП, високі темпи модернізації виробництва, дія закону народонаселення і т. ін.

Більш широке поняття безробітного, за методологією МОП, — це особи віком 15—70 років (zareєстровані та не zareєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно задовольняють трьом умовам:

- а) не мали роботи (прибуткового заняття);
- б) активно шукали роботу або намагались організувати власну справу впродовж останніх чотирьох тижнів, що передували опитуванню;
- в) були готові приступити до роботи впродовж двох найближчих тижнів.

До категорії безробітних відносяться також особи, які не шукають роботу тому, що вже знайшли її і мають домовленість про початок роботи через певний проміжок часу, а також навчаються за направленням державної служби зайнятості.

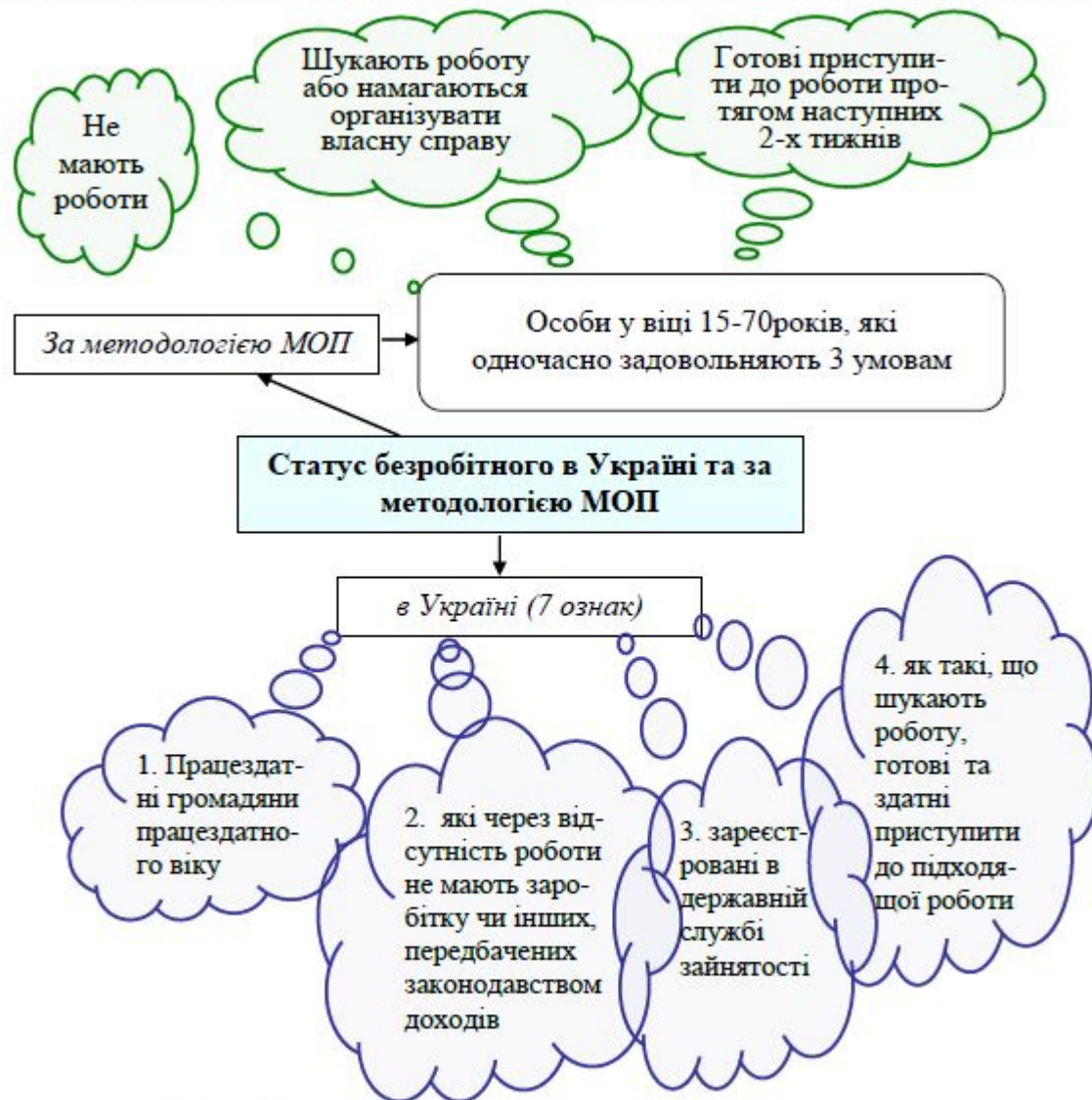

Рис. 4. Підходи до визначення статусу безробітного

Економічна сутність безробіття полягає в тому, що за рахунок вимушеної незайнятості частини економічно-активних громадян суспільство позбавляється певної величини суспільного продукту, витрачаючись при цьому на утримання безробітних і членів сімей, котрі знаходяться на їх утриманні.

Соціальна сутність безробіття — в тому, що вимушено непрацюючі особи, які існують не на зароблені кошти, а на допомогу, маргіналізуються, не знаходячи самовираження в праці, і якщо безробіття стає тривалим, втрачають професіоналізм, виробничі навички, зневіряються і можуть деградувати як особистості.

6. Види безробіття.

Рис.2. Типи безробіття.

Фрикційне безробіття — це безробіття добровільне. Звільнення відбувається з волі найманого робітника, який прагне знайти кращу, високооплачувану роботу.

Фрикційне безробіття вважається неминучим і певною мірою бажаним, оскільки більшість працівників шукають і знаходять вище оплачувану і продуктивнішу роботу, що підвищує їх добробут і збільшує користь для суспільства.

Технологічне безробіття є наслідком вивільнення працівників у результаті модернізації устаткування та втілення нових технологій.

Сезонне безробіття — підвищена незайнятість у міжсезонні, притаманна окремим галузям виробництва, таким як сільське господарство, цукрова і м'ясомолочна промисловість тощо.

Приховане безробіття — це неповна вимушена зайнятість працівників, які стали зайвими з різних організаційно-економічних причин виробництва, але продовжують знаходитися у складі підприємства.

Структурне безробіття виникає в наслідок якісної (професійно-кваліфікаційної) невідповідності структури трудових ресурсів структурі наявних робочих місць.

Застійне безробіття включає стійкий прошарок безробітних маргіналізованих громадян: бомжів, жебраків, бродяг. Воно не обов'язково є наслідком тривалого періоду безробіття, хоч хронічне безробіття значний «постачальник» громадян до застійного безробіття.

Добровільне безробіття – безробіття, за якого частина працездатного населення не бажає працювати за таку заробітну плату, яка сформувалася на ринку.

7. Рівень безробіття.

Рівень безробіття — відношення (у відсотках) кількості безробітних до економічно активного населення або до працездатного населення працездатного віку.

$$P_{\text{б}} = \frac{Ч_{\text{а}} - Ч_{\text{з}}}{Ч_{\text{а}}} * 100 ;$$

де, $Ч_{\text{а}}$ – чисельність економічно активного населення, чол.; $Ч_{\text{з}}$ – чисельність зайнятих, чол.

Природний рівень безробіття для ринкового суспільства, що нормально функціонує становить 5-7%.

Дякую за увагу!